

عنوان تضمین یا تأمین اعتبار یا مشروط، وعده‌دار و سفید امضا ممنوع است. صادرکننده هم در صورت شکایت ذینفع و عدم پرداخت، به مجازات حبس از شش ماه تا دو سال و یا جزای نقدی از یک صد هزار تا ده میلیون ریال محکوم خواهد شد.

در حاشیه

در تاریخ ۶۱/۶/۲ معاون دادسرا و سرپرست دایره چک در تهران از شورای نگهبان می‌پرسد: تعقیب کیفری صادرکننده چک بلامحل از نقطه نظر شرعی مانعی دارد یا خیر؟ و چنانچه پاسخ منفی است، در صورتی که احراز گردد چک صادره بی تاریخ یا وعده‌دار و یا تضمینی و مشروط بوده، در این گونه موارد نیز می‌توان صادر کننده چک را تعقیب جزایی نمود یا خیر؟ و نیز در صورت شمول مرور زمان، وضع به چه صورت خواهد بود؟ شورای نگهبان هم ضمن نامه شماره ۷۸۸۸ جواب داده است: اصدار چک بلامحل که عرفاً کلاهبرداری و فریب طرف شمرده می‌شود، به وسیله حاکم شرع قابل کیفر و تعزیر است.

* برگرفته از: به قانون تجارت برگردیم / اکبر پیروزفر / مجله بانک و اقتصاد / شماره ۱۲ / مهر ماه ۱۳۷۹ / صفحه ۱۶ به بعد.

تاریخ شکایت کیفری وجه چک را نقداً به دارنده آن پرداخته یا با موافقت شاکی خصوصی، ترتیبی برای پرداخت آن داده باشد، یا موجبات پرداخت آن را در بانک محال علیه فراهم نماید، قابل تعقیب کیفری نیست. ماده ۱۱ هم مقرر داشته است که جرایم مذکور در این قانون، بدون شکایت دارنده چک قابل تعقیب نیست و دو مهلت شش ماهه هم برای امکان تعقیب کیفری معین شده است.

ضمناً ماده ۱۲ قبلی در موارد زیر صادرکننده را قابل تعقیب کیفری نمی‌دانست:

- ۱- چک سفید امضا،
- ۲- چک مشروط،
- ۳- چک بابت تضمین انجام معامله،
- ۴- هر گاه بدون قید در متن چک ثابت شود که وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی بوده یا چک بابت تضمین حسن انجام معامله یا تمهیدی است،
- ۵- چک وعده‌دار.

سال ۱۳۷۲

در سال ۱۳۷۲ این قانون اصلاح شد و در نتیجه، شماره این ماده به ۱۳ تغییر یافته و گفته شده است که صدور چک به

طرح چک و نقد آن

نگاهی به طرح

وجود قانون منسجم در راستای حفظ اعتبار واقعی چک بوده که در سابق قانونگذار جهت تأمین آن - علیرغم مالی بودن دعاوی - متوسل به مقررات کیفری و زندان شده که نه تنها در اجرا موجب اعاده اعتبار آن نگردیده، بلکه بار پرونده‌های کیفری قضایی را زیادتیر و آمار زندانیان را افزونتر و تعطیلی حق طلبکاران را به بار آورده، به نحوی که در حال حاضر، طبق اعلام مراجع رسمی کشور، بیش از ۱۳ هزار نفر زندانی چک در زندان‌ها بسر می‌برند که با احتساب هر خانواده چهار نفر تحت پوشش و یک نفر دارنده چک - فارغ از کارگزاران بانک و مأموران و غیره - حدود ۶۵ هزار نفر درگیر مستقیم با این موضوع می‌باشند و این امر به لحاظ در بند بودن سرپرست خانواده، تبعات بسیار سوء اجتماعی در برداشته است. از طرفی نیز به لحاظ تقریباً بی‌قید و حصر بودن اعطا و صدور چک، راه سوء استفاده برای افراد کلاهبردار از ضعف بنیه مالی اشخاص فراهم شده است. سپس نمایندگان پیشنهاد دهنده این طرح نتیجه‌گیری کرده بودند: لذا بنا به مراتب و در راستای سیاست جرم‌دلی از معاملات و امور اقتصادی افراد جامعه، این طرح تقدیم مجلس محترم می‌شود.

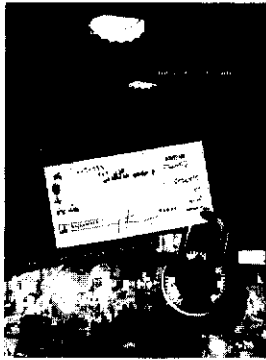
متن این طرح را در زیر می‌خوانید:

ماده ۱- انواع چک عبارتند از:

در سال ۱۳۷۲ شاهد بودیم که قانون صدور چک، مصوب ۱۳۵۵ (که در حال حاضر نیز با تغییرات و اصلاحاتی قانون حاکم روز می‌باشد) اصلاح شد، ولی این اصلاح هم کارساز نیفتاد و کفرت تخلفات مربوط به چک و افزایش تعداد دعاوی و شکایات مرتبط با چک و روند فزاینده زندانیانی که چک‌های بدون محل صادر کرده بودند، کماکان ادامه وضع نامطلوب گذشته را نشان می‌داد و جامعه علاوه بر مشکلات دیگر، با فاجعه چک‌های بدون محل نیز روبرو شده بود. بنابراین، جمعی از نمایندگان مردم در مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۷۲ دست به کار شدند و برای ریشه کن کردن این بحران، طرحی را به مجلس ارائه دادند. این طرح که با عنوان «طرح چک» شناخته شد، حاوی چهار پیام اصلی بود: اعاده اعتبار واقعی چک، عدم دستیابی افراد بدون اعتبار لازم به چک‌های بدون سقف معین، قطعی بودن پرداخت وجه به دارندگان چک، و سرانجام، حقوقی شدن رسیدگی به چک‌های بدون محل.

نمایندگان مزبور در مقدمه طرح پیشنهادی خود برای توجیه این اقدام یادآور شده بودند: یکی از معضلات جدی جامعه که همیشه مورد نقد و بررسی حقوقدانان و قضات و وکلا بوده و اثرات آن دامنگیر جامعه و برخی خانواده‌ها گردیده، عدم

• طرح چک، بانک‌ها را متکلف می‌کرد که به هنگام تسلیم دسته چک به متقاضیان، تمکن مالی آنها را هم احراز کنند.

۳- عدم تقاضای صدور دسته چک جدید مادام که چهارپنجم برگ‌های دسته چک قبلی بلامانع به بانک اعاده نشده باشد.

تبصره - تخلف از مقررات شق ۱ بند «ب» این ماده در حکم خیانت در امانت بوده و در سایر موارد، موجب محرومیت از افتتاح حساب جاری به مدت سه سال در سیستم بانکی کشور خواهد بود.

ماده ۴- چک‌های صادره عهده بانکهایی که طبق قوانین ایران در داخل کشور دایر شده یا می‌شوند و همچنین، شعب آنها در خارج از کشور، در حکم اسناد لازم الاجرا می‌باشد و دارنده چک در صورت مراجعه به بانک محال علیه، در هر حال، وجه آنرا دریافت می‌نماید و بانک قائم مقام قانونی دارنده چک مذکور نسبت به آثار ناشی از بلامحل بودن تمام یا قسمتی از وجه آن، از جمله حق مراجعه به دادگاه جهت اقامه دعوی و یا تأمین وجه از محل وثیقه با اعمال مقررات مربوط به اجرای اسناد رسمی برای تأمین وجه از اموال صادرکننده چک خواهد بود.

در خصوص قسمت اخیر، مطابقت امضا و صحت آن توسط بانک مربوطه جهت ارایه به دایره اجرا الزامی است. اعمال مقررات این ماده مانع از مطالبه خسارت و هزینه‌های مربوط طبق مقررات نمی‌باشد.

ماده ۵- صادرکننده چک باید در تاریخ سررسید آن، معادل مبلغ مندرج در متن چک، نزد بانک محال علیه وجه نقد یا اعتبار قابل استفاده داشته باشد و نباید تمام یا قسمتی از وجهی را که به اعتبار آن چک صادر کرده، به صورتی از حساب خارج نماید و یا دستور عدم پرداخت وجه چک را بدهد و نیز نباید چک را به صورتی تنظیم نماید که بانک به عللی از قبیل عدم مطابقت امضا، یا قلم خوردگی در متن، یا اختلاف در مندرجات چک و امثال آن، از پرداخت وجه آن امتناع نماید. در این صورت، مراتب به وی اخطار و در صورت تکرار، به محرومیت از افتتاح حساب جاری به مدت سه سال در سیستم بانکی کشور محکوم خواهد شد. در این صورت، بانک مکلف است نسبت به صدور گواهی مشتمل بر مشخصات چک، هویت و نشانی کامل صاحب حساب و صادرکننده و دارنده آن با ذکر علت یا علل عدم پرداخت و تطبیق یا عدم تطبیق امضا به طور صریح اقدام و پس از امضا و مهر، به دارنده چک تسلیم نماید و یک نسخه از آن را به صاحب حساب ابلاغ نماید.

تبصره - چنانچه صاب حساب پس از ابلاغ بانک، بدون عذر موجه، ظرف مدت ۲۴ ساعت، نسبت به رفع موانع پرداخت اقدام ننماید، به مجازات کلاهبرداری محکوم خواهد شد و در این مورد، شخص ارایه کننده چک به بانک و نیز بانک محال علیه هر یک حق شکایت کیفری و اقامه دعوی و مطالبه خسارت و هزینه وارده از هر قبیل را دارند.

ماده ۶- صادرکننده چک یا ذی‌نفع یا قائم مقام قانونی آنها با تصریح به اینکه چک مقفود، سرقت و یا جعل شده و یا اینکه از طریق کلاهبرداری، خیانت در امانت یا جرایم دیگری تحصیل گردیده، می‌تواند کتباً دستور عدم پرداخت وجه چک را

الف - چک عادی، چکی است که دارای سقف معین بوده و توسط اشخاص، عهده بانکها از حساب جاری خود برای پرداخت وجه به نام شخص یا اشخاص معین و یا در وجه حامل صادر می‌گردد.

ب - چک تضمین شده، چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک، به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می‌شود.

ج - چک بانکی به دو صورت است:

۱- چک مسافرتی، چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می‌گردد.

۲- چک رمزدار، چکی است بدون سقف معین که توسط یکی از بانکها عهده خود یا یکی از شعبات و یا سایر بانکها تحت عناوین مختلف به نام شخص یا اشخاص معین صادر می‌شود.

ماده ۲- بانکها مکلفند به هنگام تسلیم دسته چک به متقاضیان افتتاح حساب جاری، علاوه بر رعایت مقررات عمومی، نسبت به احراز تمکن مالی معادل مجموع سقف چک‌های تسلیمی (۲۵ و ۵۰ و ... برگی) به شرح زیر اقدام نمایند:

الف - در خصوص هر یک از کارمندان، کارکنان ادارات، سازمان‌ها، شوراها، شهرداری‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و یا وابسته به دولت، نهادهای انقلابی، بنیادها و مؤسساتی که زیر نظر ولی فقیه اداره می‌شوند، دیوان محاسبات و مؤسساتی که به کمک مستمر دولت اداره می‌شوند و به طور کلی، اعضا و کارکنان قوای سه گانه، نیروهای مسلح و مؤسسات مأمور به خدمات عمومی - اعم از رسمی یا غیررسمی - به شرط معرفی دستگاه مربوطه و تضمین میزان مسوولیت مالی آنها.

ب - در خصوص سایر اشخاص به شرط:

- سپردن وثیقه معتبر.

- قبول و تضمین مسوولیت مالی آنها توسط اشخاص ثالث معتبر یا شرکت‌های بیمه.

- قبول مسوولیت مالی صاحب حساب توسط بانک مربوطه به لحاظ اعتبار فعالیت‌های اقتصادی و سوابق مثبت آنها در معاملات بانکی.

ماده ۳- وظایف بانک در امر نظارت بر امور حساب‌های جاری عبارتند از:

الف - تهیه گزارش اطلاعاتی در خصوص تغییرات محل اقامت، فعالیت شغلی و وضعیت اعتباری اقتصادی جهت تعدیل سقف چک‌های قابل استفاده صاحبان حساب.

ب - اخذ تعهد از صاحب حساب در هنگام تحویل دسته چک مبنی بر:

۱- اعاده چک‌های مانده (صادر و استفاده نشده) به بانک در صورت مسدود شدن حساب جاری به هر علت.

۲- ارایه و اعلام نشانی جدید محل اشتغال و سکونت در صورت تغییر.

مطابق مفاد ماده ۵ طرح چک، وعده‌دهار بودن چک پذیرفته شده است و این پذیرش نشانه عفت از این واقعیت است که در حال حاضر، قسمت اعظم چک‌های برگشتی را همین چک‌های وعده‌دهار تشکیل می‌دهند و ریشه بسیاری از گرفتاری‌های موجود نیز از همین جااست.

کلیه چک‌های موجود تابع مقررات حاکم در زمان صدور آن خواهد بود.

ماده ۱۰- از تاریخ اجرای این قانون، کلیه قونین و مقررات مغایر با آن - به جز مواد ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲ و ۳۱۶ مندرج در قانون تجارت - و همچنین، قانون صدور چک، مصوب تیر ماه ۱۳۵۵ و اصلاحات بعدی آن - به استثنای موارد مندرج در ماده ۹ این قانون - ملغی‌الآثر می‌باشد.

نقد طرح

این طرح از جهاتی خوب بود و از جهاتی دیگر نه، زیرا تنها از زوایای خاصی به فاجعه چک‌های بدون محل توجه کرده بود و مسایل و دیدگاه‌های اجرایی، به ویژه از لحاظ بانکداری را در مدنظر قرار نداده بود و به همین دلیل، در مراحل بعدی با مخالفت‌ها و مقاومت‌هایی روبرو شد و از دستور کار مجلس خارج شد.

برخی از ایرادات وارد به این طرح به شرح زیر است:

۱- نخستین ایراد وارد به این طرح، موضوع بند «الف» ماده ۲ است. این بند حاکی از مسوولیت مالی دستگاه‌ها در قبال کارکنان خود برای افتتاح حساب جاری و دریافت دسته چک است، در حالیکه با توجه به بودجه مصوب دستگاه‌ها، قبول این مسوولیت برای آنها امکان‌پذیر نمی‌باشد. از طرف دیگر، افتتاح حساب جاری برای کارکنان دولت، فقط از طریق معرفی دستگاه متبوعه و برای دریافت حقوق صورت می‌پذیرد. بنابراین، طبیعی است که تحمیل چنین مسوولیتی به دولت، فاقد توجیه منطقی است.

۲- در بند «ب» ماده ۲ طرح قانون چک هم به اخذ وثیقه معتبر از صادرکننده توسط بانک‌ها اشاره شده است که در عمل مشکلات و تکالیفی را برای بانک‌ها به همراه خواهد داشت، از جمله لزوم ارزیابی وثیقه، آنهم در شرایطی که ارزشیابی وثیقه همواره با نوسانات قیمت‌ها و مسایل اقتصادی در ارتباط است. علاوه بر این، تشریفات قانونی برای وثیقه‌گذار را به دنبال دارد و بانک‌ها را ملزم می‌سازد که وثیقه‌های مشتریان خود را در طول سال با میزان دسته چک‌های صادره آنها تطبیق دهند و مراقب باشند که تناسب بین آنها به هم نخورد.

۳- علاوه بر این، تضمین مسوولیت مالی صادرکنندگان چک توسط اشخاص ثالث معتبر یا شرکت‌های بیمه هم اگر چه راهکار مناسب و مطمئنی است، اما در این خصوص باید دید که آیا شرکت‌های بیمه هم نسبت به این امر اقدام خواهند کرد؟ و آیا اشخاص ثالثی پیدا می‌شوند که مسوولیت مالی صادرکننده چک را بپذیرند یا خیر؟

۴- نکته دیگری که در این ماده مورد اشاره قرار گرفته، موضوع تضمین مسوولیت مالی صاحب حساب توسط بانک‌ها و به اعتبار فعالیت‌های اقتصادی آنان است، در حالیکه این امر با اهداف بانک‌ها که اصولاً جذب نقدینگی است، مغایرت دارد؛ مضافاً اینکه، پذیرش مسوولیت مالی صاحبان حساب و پرداخت وجه چک‌های بدون محل آنان توسط بانک نیز مورد ایراد است، زیرا منابع موجود در بانک‌ها یا از محل سرمایه آنهاست که اکثراً دولتی است و تابع مقررات خاص می‌باشد، و یا

به بانک بدهد. بانک پس از احراز هویت دستور دهنده، از پرداخت وجه آن خودداری می‌نماید و در صورت ارایه چک به بانک، گواهی عدم پرداخت را با ذکر علت اعلامی - به شرح ماده ۵ - صادر و تسلیم می‌نماید.

دارنده چک می‌تواند علیه صادرکننده دستور عدم پرداخت وجه چک شکایت کند و هر گاه خلاف ادعایی که موجب عدم پرداخت وجه آن شده، ثابت گردد، دستور دهنده به مجازات مفتتری محکوم خواهد شد. این اقدام مانع از مطالبه ضرر و زیان و خسارات وارده نخواهد بود.

تبصره ۱- دستور دهنده مکلف است پس از اعلام به بانک، شکایت خود را به مراجع قضایی تسلیم و حداکثر ظرف مدت یک هفته گواهی تقدیم آن را به بانک تسلیم نماید. در غیر این صورت، پس از انقضای مدت مذکور، بانک از محل موجودی، به درخواست دارنده چک، وجه آنرا پرداخت می‌نماید.

تبصره ۲- ذی‌نفع در این ماده شخصی است که چک به نام او صادر و یا ظهرنویسی شده و یا چک در وجه حامل در اختیار او می‌باشد.

در موردی که ذی‌نفع دستور عدم پرداخت صادر می‌کند، بانک مکلف است وجه چک را تا تعیین تکلیف آن در مراجع قضایی یا انصراف دستور دهنده، در حساب مسدودی نگهداری نماید.

تبصره ۳- پرداخت چک‌های تضمین شده و بانکی را نمی‌توان مسدود کرد، مگر آنکه بانک صادرکننده نسبت به آن ادعای جعل نماید. در این مورد نیز حق دارنده چک راجع به شکایت به مراجع قضایی طبق قسمت اخیر این ماده محفوظ خواهد بود.

ماده ۷- بانک‌ها مکلفند کلیه حساب‌های جاری اشخاصی را که بیش از دو برگ چک بلامحل (طبق ماده ۵) صادر کرده و قبل از تأمین مبلغ از تضمین، نسبت به واریز وجه اقدام ننموده باشند، برای مدت پنج سال مسدود و از افتتاح حساب جاری مجدد خودداری نمایند.

تبصره - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است سوابق اشخاصی را که اقدام به صدور چک بلامحل یا مخدوش به شرح ماده ۵ نموده‌اند، ضبط و نگهداری نماید و فهرست اسامی اشخاص مذکور را جهت اجرای مقررات این قانون، در اختیار کلیه بانک‌های کشور قرار دهد.

ماده ۸- آیین‌نامه اجرایی این قانون مشتمل بر شرایط افتتاح حساب جاری، شکل، رنگ، سقف اعتباری دسته چک، نحوه احراز تمکن مالی، چگونگی ایداع وثیقه، تضمین اشخاص و نحوه بیمه مسوولیت مالی، نحوه ابلاغ‌ها و اخطاریه‌ها و سایر امور اجرایی به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت سه ماه توسط وزارت دادگستری و همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۹- از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، بانک‌ها مکلفند نسبت به تطبیق وضعیت دارندگان حساب‌های جاری با مقررات این قانون، حداکثر ظرف مدت شش ماه اقدام نمایند و

یکی از اهداف اصلی طرح چک، حقوقی شدن جریان رسیدگی به دعاوی مربوط به چک‌های بدون محل بود.

دارنده و بانک حق دارند که صادرکننده چک بلامحل را به عنوان جرم «کلاهبرداری» در مراجع قضایی تعقیب نمایند. در این زمینه لازم به یادآوری است که یکی از پیام‌های چهارگانه طراحان طرح چک، همانا حقوقی شدن رسیدگی به چک‌های بدون محل بود و چنانچه هدف طراحان طرح حذف جنبه کیفری چک بلامحل باشد، در این صورت، با وجود این تبصره، این امر چگونه تحقق خواهد یافت؟ زیرا باید توجه داشت که صدور چک بلامحل خود جرم مستقلی است و در قالب جرم «کلاهبرداری» نمی‌گنجد.

۹- ماده ۶ طرح مورد بحث نیز درباره دستور عدم پرداخت وجه چک است و مقرر می‌دارد که صادرکننده چک در موارد خاص می‌تواند به بانک محال علیه دستور دهد که از پرداخت وجه چک خودداری ورزد و سپس اضافه شده است: «هرگاه خلاف ادعایی که موجب عدم پرداخت وجه چک شود، ثابت گردد، دستور دهنده به مجازات مفتری محکوم خواهد شد.» در این مورد لازم به ذکر است که جرم افترا در ماده ۶۹۷ قانون مجازات اسلامی تعریف شده و دستور عدم پرداخت وجه چک که ممکن است به علت مفقودی یا سرقت یا اختلاف حساب باشد، بنظر نمی‌رسد که در قالب جرم افترا بگنجد.

۱۰- مندرجات ماده ۷ طرح مذکور درباره مسدود کردن حساب جاری اشخاصی که نتوانسته‌اند وجه چک‌های خود را تأمین کنند و عدم افتتاح حساب مجدد برای آنها نیز نکته‌ای است که در ماده ۲۱ قانون فعلی صدور چک آمده و تنها تغییراتی در آن راه یافته است، اما باز هم معلوم نیست که آیا لازمه اجرای این تکلیف، شکایت ذینفع و دستور قضایی است یا به صرف صدور گواهی عدم پرداخت از ناحیه بانک و وجود بیشتر از دو فقره چک بلامحل، بانک موظف به انسداد حساب شخص به مدت پنج سال می‌باشد؟

۱۱- و اما آخرین ایراد به ماده ۸ طرح چک بر می‌گردد که تهیه آیین‌نامه اجرایی این قانون را به عهده وزارت دادگستری و وزارت امور اقتصادی و دارایی گذاشته است. در این مورد لازم به یادآوری است که با توجه به بند ۸ ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی کشور، مصوب ۱۳۵۱ «تعمین مقررات افتتاح حساب جاری از اختیارات بانک مرکزی است... که در صورت لزوم، به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید.» بنابراین، تنظیم آن قسمت از آیین‌نامه اجرایی که ارتباط مستقیم با شرایط افتتاح حساب جاری دارد، مطابق قانون، بایست توسط بانک مرکزی تنظیم شود، نه وزارتخانه‌های مندرج در ماده مذکور.

در پایان یادآوری می‌کند که نکات مزبور تنها بخشی از ایرادات وارده به طرح چک بود که سرانجام، موجب خارج شدن آن از دستور کار مجلس شد و برخی از ایرادات دیگر در این زمینه را نیز می‌توانید در شماره ۱۲ همین مجله ملاحظه فرمایید. بدیهی است که مقررات ناظر بر چک نیز همانند هر نوع مقررات دیگر باید با در نظر گرفتن ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی، بانکی و قضایی و با توجه به تجارب دیگر جوامع و ملل تنظیم شود تا با برخورداری از جامعیت لازم، قابلیت اجرا و گره‌گشایی را داشته باشد.

از منابع سپرده‌های مردم تشکیل شده که موارد مصرف آنها هم مطابق با قانون عملیات بانکی بدون ربا تعیین شده است و نمی‌تواند در موارد دیگری مصرف شود.

۵- در ماده ۳ طرح قانون چک هم به وظایف بانک‌ها در امر نظارت بر امور حساب‌های جاری اشاره شده است. یکی از این وظایف، تهیه گزارش اطلاعاتی راجع به تغییرات محل اقامت و فعالیت شغلی صاحبان حساب جاری است که عملاً برای شبکه بانکی قابل اجرا نخواهد بود، زیرا بانک‌ها می‌بایست به طور دائم مشتری را از لحاظ محل اقامت و اشتغال و فعالیت‌های تجاری کنترل کنند، ضمن اینکه این امر در مقررات و شرایط عمومی افتتاح حساب جاری هم پیش‌بینی شده و مشتری موظف شده است که به محض تغییر محل اقامت خود، بانک را از نشانی جدید خود کتباً مطلع نماید.

وظیفه دیگری که به موجب این ماده بر عهده بانک‌ها گذاشته شده است، گرفتن تعهد از مشتری مبنی بر اعاده چک‌های مانده بلااستفاده و اعلام نشانی جدید و عدم تقاضای صدور دسته چک جدید - مادام که چهار پنجم برگ‌های دسته چک به بانک اعاده نشده - می‌باشد. در این باره باید یادآور شد که اگرچه این موارد در مقررات و شرایط عمومی افتتاح حساب جاری و عرف سیستم بانکی پیش‌بینی شده و مرسوم است، ولی اولاً، معلوم نیست که ضمانت اجرایی برای اخذ این تعهد و تخلف احتمالی مشتری از این تعهد چیست؟ ثانیاً، تعقیب متخلفان به اتهام خیانت در امانت از طریق محاکم قضایی و جستجو در بازگرداندن چک‌ها، علاوه بر داشتن هزینه برای بانک‌ها، مستلزم بکارگیری کادر قضایی مجهزی است که بتوانند این گونه امور را در محاکم پیگیری کنند.

۶- ماده ۴ طرح قانون چک نیز مقرر داشته است که بانک باید به عنوان قائم مقام قانونی دارنده چک شناخته شود و موظف باشد که در صورت عدم پرداخت وجه چک، عواقب ناشی از آن را قبول کند. بدیهی است که بدین ترتیب، بار مسوولیت بانک‌ها به طرز غیرمنطقی افزایش خواهد یافت و بانک‌ها از اهدافی که در سیاست‌های پولی و اعتباری مقرر شده است، دور خواهند شد؛ ضمن اینکه الزام بانک به پرداخت وجه چک - آنهم در هر حال - غیرمنطقی است، زیرا این گونه پرداخت‌ها از لحاظ عرف بانکی، نوعی تسهیلات بشمار می‌رود که به صورت بلاعوض اعطا شده و آثار و خطرات ناشی از آن هم متوجه بانک خواهد شد.

۷- ماده ۵ طرح چک با این عبارت شروع می‌شود که «صادرکننده چک باید در تاریخ سررسید آن، معادل مبلغ مندرج در متن چک، نزد بانک محال علیه وجه نقد یا اعتبار قابل استفاده داشته باشد». این عبارت حاکی از آن است که طراحان این طرح، کاربری چک وعده‌دار را پذیرفته‌اند و این پذیرش نشانه غفلت از این واقعیت است که در حال حاضر، قسمت اعظم چک‌های برگشتی را همین چک‌های وعده‌دار تشکیل می‌دهند و ریشه بسیاری از گرفتاری‌های موجود نیز از همین جااست.

۸- علاوه بر این، براساس مفاد تبصره ماده ۵ طرح چک،

تضمین مسوولیت مالی صادرکنندگان چک توسط شرکت‌های بیمه، اگرچه راهکار مناسب و مطمئنی است، اما نباید دید که آیا شرکت‌های بیمه حاضر به قبول چنین مسوولیتی هستند یا خیر؟